



Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
GERARD HOGAN
esitatud 15. aprillil 2021¹

Kohtuasi C-665/20 PPU

Openbaar Ministerie
versus
X

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud rechtbank Amsterdam (Amsterdami esimese astme kohus, Madalmaad))

Eelotsusetaotlus – Eelotsuse kiirmenetlus – Õigusalane koostöö kriminaalasjades – Euroopa vahistamismäärus – Raamotsus 2002/584/JSK – Tagaotsitavate üleandmine vahistamismääruse teinud õigusasutustele – Artikli 4 punkt 5 – Täitmata jätmise vabatahtlikud alused – Tagaotsitav, kelle suhtes on samade tegude eest kolmandas riigis tehtud lõplik kohtuotsus – *Ne bis in idem*-põhimõte – Karistus, mis on juba kantud või mida ei saa enam täita

I. Sissejuhatus

1. Käesolev eelotsusetaotlus puudutab nõukogu 13. juuni 2002. aasta raamotsuse 2002/584/JSK Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta², mida on muudetud nõukogu 26. veebruari 2009. aasta raamotsusega 2009/299/JSK³, (edaspidi „raamotsus 2002/584“) artikli 4 punkti 5 tõlgendamist.

2. Kuigi Euroopa vahistamismäärust puudutavat Euroopa Kohtu praktikat võib pidada mahukaks, ei lakka selle õigusakti rakendusallas kuuluvate olukordade mitmekesisus tekitamast üha uusi küsimusi raamotsuse kohaldamiseks nõutavate normide ja põhimõtete ulatuse kohta. Järjekordseks näiteks selle kohta on käesolev eelotsusetaotlus.

3. See taotlus on esitatud ühe Madalmaades toimuva Euroopa vahistamismääruse täitmise raames – selle Euroopa vahistamismääruse tegi 19. septembril 2019 Amtsgericht Tiergarten (Tiergarteni esimese astme kohus, Saksamaa) eesmärgiga anda X kriminaalmenetluse raames kohtu alla, süüdistatuna Berliinis (Saksamaa) toime pandud jõhkrates vägivaldsetes tegudes, millest osade või kõigi osas võib tema suhtes juba olla kohtuotsuse langetanud Teherani (Iraan) kriminaalasju lahendav kohus. X, kellele mõisteti karistusena 7 aasta ja 6 kuu pikkune vangistus, vabastati karistuse kandmisest 338 päeva enne karistusaja lõppemist seoses revolutsiooni juhi poolt Iraani revolutsiooni 40. aastapäeva puhul välja kuulutatud üldamnestiaga.

¹ Algkeel: prantsuse.

² EÜT 2002, L 190, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 34.

³ ELT 2009, L 81, lk 24.

4. Selles erilises kontekstis palutakse Euroopa Kohtul konkreetset raamotsuse 2002/584 artikli 4 punktis 5 sätestatud olukorraga seoses täpsustada oma kohtupraktikat, mis puudutab õigusasutuse kaalutusõigust vahistamismääruse täitmata jätmise vabatahtliku aluse kohaldamisel. Euroopa Kohus peab võtma seisukoha ka varem käsitlemata küsimustes, mis puudutavad raamotsuse 2002/584 artikli 4 punkti 5 aluseks oleva *ne bis in idem*'i põhimõtte riikideülest kohaldatavust ning armuandmismeetme mõju selle sätte kohaldamisele.

II. Õiguslik raamistik

A. Liidu õigus

5. Raamotsuse 2002/584 põhjendustes 6, 10 ja 12 on märgitud:

„(6) Käesolevas raamotsuses sätestatud Euroopa vahistamismäärus on esimene kindel meede kriminaalõiguse valdkonnas, millega kohaldatakse vastastikuse tunnustamise põhimõtet, mida Euroopa Ülemkogu nimetas õiguslase koostöö nurgakiviks.

[...]

(10) Euroopa vahistamismääruse toimimine põhineb suurel liikmesriikidevahelisel usaldusel. Selle kohaldamise võib peatada ainult siis, kui üks liikmesriik on raskelt ja jätkuvalt rikkunud [EL lepingu] artikli 6 lõikes 1 sätestatud põhimõtteid ja kui rikkumise on nimetatud lepingu artikli 7 lõike 1 alusel kindlaks teinud nõukogu ja sellel on artikli 7 lõikes 2 sätestatud tagajärjed.

[...]

(12) Käesolev raamotsus austab põhiõigusi ja järgib põhimõtteid, mida tunnustatakse [EL lepingu] artiklis 6 ja mis on kajastatud Euroopa Liidu põhiõiguste hartas, eelkõige selle VI peatükis. [...]“.

6. Raamotsuse artikkel 1 „Euroopa vahistamismääruse määratlus ja selle täitmise kohustus“ on sõnastatud järgmiselt:

„1. Euroopa vahistamismäärus on liikmesriigi väljaantud kohtuotsus, et teine liikmesriik võtaks tagaotsitava vahi alla ja annaks ta üle kriminaalmenetluse raames kohtu alla andmise või vabadusekaotuse või vabadust piirava julgeolekumeetme täitmiseks.

2. Liikmesriigid täidavad mis tahes Euroopa vahistamismääruse vastastikuse tunnustamise põhimõtte alusel ja vastavalt käesoleva raamotsuse sätetele.

3. Käesolev raamotsus ei ole mõjuta kohustust austada põhiõigusi ja õiguse üldpõhimõtteid, mis on kirja pandud [EL lepingu] artiklis 6.“

7. Raamotsuse 2002/584 artiklis 3 „Euroopa vahistamismääruse täitmata jätmise kohustuslikud alused“ on sätestatud:

„Vahistamismäärust täitva liikmesriigi õigusasutus (edaspidi „vahistamismäärust täitev õigusasutus“) kohustub keelduma Euroopa vahistamismääruse täitmisest järgmistel juhtudel:

1. kui vahistamismääruse aluseks oleva süüteo puhul on vahistamismäärust täitvas liikmesriigis antud amnestia ning kui see riik oli pädev uurima süütegu siseriikliku kriminaalõiguse alusel;

2. kui vahistamismäärust täitev õigusasutus teab, et tagaotsitava suhtes on samade tegude eest teises liikmesriigis langetatud lõplik kohtuotsus ning kui sellega on määratud karistus, on see karistus kantud või on see sel ajal kandmisel või ei saa seda enam karistuse määranud liikmesriigi õiguse alusel täita;
3. kui isikut, kelle suhtes Euroopa vahistamismäärus on tehtud, ei saa seoses tema vanusega võtta vahistamismääruse teinud riigi õiguse alusel kriminaalvastutusele vahistamismääruse aluseks olevate tegude eest.“

8. Raamotsuse 2002/584 artiklis 4 on, nagu selle pealkirjast tuleneb, sätestatud „Euroopa vahistamismääruse täitamata jätmise vabatahtlikud alused“. Selle artikli kohaselt:

„Vahistamismäärust täitev õigusasutus võib keelduda Euroopa vahistamismääruse täitmisest, kui:

[...]

5. kui vahistamismäärust täitev õigusasutus teab, et tagaotsitava suhtes on samade tegude eest kolmandas riigis tehtud lõplik kohtuotsus ning kui sellega on määratud karistus, on see kantud või täitmisel või ei saa seda enam karistuse määranud riigi õiguse alusel täita;

[...]“.

B. Madalmaade õigus

9. Raamotsus 2002/584 on Madalmaade õigusesse üle võetud 29. aprilli 2004. aasta Euroopa vahistamismäärust ja liikmesriikidevahelist üleandmiskorda käsitleva Euroopa Liidu Nõukogu raamotsuse rakendamise seadusega (wet tot implementatie van het kaderbesluit van de Raad van de Europese Unie betreffende het Europees aanhoudingsbevel en de procedures van overlevering tussen de lidstaten van de Europese Unie)⁴, mida on muudetud 22. veebruari 2017. aasta seadusega⁵ (edaspidi „OLW“).

10. Eelotsusetaotluse esitamise kuupäeval oli OLW artikli 9 lõikes 1 sätestatud:

„Tagaotsitava üleandmine ei ole lubatav teo puhul, milles:

[...]

- d) Madalmaade kohus on teinud selle isiku suhtes õigeksmõistva otsuse või menetluse lõpetanud või milles muu Euroopa Liidu liikmesriigi või kolmanda riigi kohus on teinud selle isiku suhtes samaväärse lõpliku otsuse;
- e) isik on kohtuotsusega süüdi mõistetud ja
 1. karistus on kantud või kohtuotsusega määratud muu meede täitmisele pööratud;
 2. karistust või kohtuotsusega määratud muud meedet ei ole enam võimalik täitmisele pöörata või selle täitmist jätkata;
 3. isiku süü tuvastati, ent talle ei mõistetud karistust ega määratud muud meedet;

⁴ Stb. 2004, nr 195.

⁵ Stb. 2017, nr 82.

4. karistus on kantud või muu meede on täidetud Madalmaades;

[...]“.

11. OLW artikli 28 lõikes 2 on sätestatud:

„Kui rechtbank (esimese astme kohus) leiab [...] et üleandmine ei ole lubatav [...], teeb ta üleandmisest keeldumise otsuse.“

III. Põhikohtuasja asjaolud

12. Amtsgericht Tiergarten (Tiergarteni piirkonna esimese astme kohus) tegi 19. septembril 2019 X-i suhtes Euroopa vahistamismääruse, mille eesmärk oli tema üleandmine kriminaalmenetluse raames kohtu alla andmiseks süüdistatuna 30. oktoobril 2012. aastal Berliinis toime pandud tegudes.

13. Väidetavalt sidus X sel päeval noaga ähvardades kinni oma toonase elukaaslase Y-i ja viimase 10-aastase tütre Z-i. Seejärel vägistas ta Y-i ning pärast seda tekitas talle püsiva kehavigastuse. Enne Y-i kodust lahkumist tõkestas ta Y-i ja Z-i surma põhjustamise eesmärgil ukсед, mis viisid tubadesse, kus nad vastavalt kinniseotutena viibisid.

14. Kuriteod, millega seoses üleandmist taotletakse, on järgmised:

- elukaaslase tahtliku tapmise katse;
- elukaaslase tütre, kes oli teo toimepanemise ajal alaealine, mõrva katse;
- elukaaslase vägistamine;
- elukaaslasel raskete kehavigastuste tekitamine;
- elukaaslaselt tahtlik vabaduse võtmine;
- elukaaslase alaealiselt tütrelt tahtlik vabaduse võtmine.

15. Selle Euroopa vahistamismääruse alusel peeti X Madalmaades kinni ja toimetati 18. märtsil 2020 eelotsusetaotluse esitanud kohtusse. Ta teatas sellele kohtule, et ei nõustu enda üleandmisega Saksamaa õigusasutustele, ning ta võeti kuni tema suhtes otsuse tegemiseni vahi alla. Enda üleandmise kohta esitatud vastuväites tugines X *ne bis in idem*'i põhimõttele, väites eelkõige, et samade tegude eest on tema suhtes juba tehtud lõplik kohtuotsus kolmandas riigis ehk Iraanis.

16. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu poolt tuvastatu kohaselt oli X Iraanis kohtu all ülalnimetatud tegude eest, välja arvatud Y-lt vabaduse võtmine, mille koosseisulised tunnused olid siiski hõlmatud Y-i tahtliku tapmise kvalifikatsiooniga. Iraanis toimunud menetluse tulemusel mõisteti X kriminaalasjas tehtud lõpliku kohtuotsusega süüdi Y-le raskete kehavigastuste tekitamises ning Y-i ja Z-i tapmise katses. Seevastu mõisteti ta lõplikult õigeks Y-i vägistamise ja Z-ilt tahtliku vabaduse võtmise süüdistustes.

17. Vastavalt Iraani õigusele pidi X talle lõplikult süüks arvatud tegude eest karistusena määratud vabaduskaotuslikest karistustest ära kandma üksnes kõige raskema ehk seitsme aasta ja kuue kuu pikkuse vangistuse. Valdava osa sellest karistusest kandis X ära. Karistuse kandmata osa kandmisest vabastati ta revolutsiooni juhi poolt Iraani revolutsiooni 40. aastapäeva puhul antud üldamnestia alusel.

18. Y-le tekitatud raskete kehavigastuste eest pandi X-le lisaks *diya* tasumise kohustus. Kuna X oli maksejõuetu, lubati tal teha maksed osade kaupa, tasudes esimese maksena 200 000 000 Iraani riaali (umbes 4245 eurot) ning seejärel iga kuu 2% *diya* summast. X vabastati Iraanis 5. mail 2019 pärast seda, kui ta oli tasunud esimese makse ja esimese igakuise makse. 7. septembril 2020 tegid Iraani asutused tema suhtes vahistamismääruse, kuna ta ei tasunud edasisi makseid ette nähtud tähtpäevaks.

19. Eelotsusetaotluse esitanud kohtus väidab X, et Iraanis anti ta kohtu alla ning tehti tema suhtes lõplik kohtuotsus samade tegude eest, millega seoses taotletakse tema üleandmist tema suhtes tehtud Euroopa vahistamismääruse alusel. Ta väidab, et osades tegudes mõisteti ta lõplikult õigeks, teises osas aga karistati teda vangistusega, mille ta on täielikult ära kandnud. Lisaks sellele väidab X, et *diya* näol ei ole tegemist karistuse ega muu meetmega, vaid kannatanule tekitatud kahju hüvitamise kohustusega.

20. X järeldeb sellest, et OLW artikli 9 lõike 1 punkti d ja punkti e alapunkti 1 kohaselt tuleks keelduda tema suhtes tehtud Euroopa vahistamismääruse alusel tema Saksamaa asutustele üleandmisest. Eelkõige väidab ta, et OLW artikli 9 lõikes 1 ei eristata mitte kuidagi liikmesriigis tehtud lõplikke kohtuotsuseid ja kolmandas riigis tehtud lõplikke kohtuotsuseid. Nõnda on Madalmaade seadusandja kasutanud raamotsusega 2002/584 liikmesriikidele antud võimalust keelduda üleandmisest kolmandas riigis tehtud lõpliku kohtuotsuse ja seal karistuse täieliku ärakandmise korral. Seega peavad Madalmaade kohtud vastavalt toimima.

21. Prokuratuur leiab seevastu, et väitega, mis puudutab X-i varasemat karistamist Iraanis, ei saa nõustuda. Kolmandas riigis mõistetud karistuse puhul tuleks eelotsusetaotluse esitanud kohtul kui raamotsuse 2002/584 artikli 4 punkti 5 kohaldaval vahistamismäärust täitval õigusasutusel OLW artikli 9 lõike 1 punkt e kohaldamata jätta ja hinnata, kas Iraanis tehtud süüdimõistvat kohtuotsust on aluslepingutest või tavast tuleneva vastastikuse usalduse alusel võimalik vastastikku tunnustada. Võttes arvesse diplomaatiliste suhete katkemist ja õiguslase koostöö puudumist Iraani Islamivabariigiga, samuti oluliste erinevuste esinemist liidu liikmesriikide õigussüsteemide ja Iraani Islamivabariigi õigussüsteemi vahel, ei ole Iraani õigussüsteemi vastu sellist usaldust. Prokuratuur järeldeb sellest, et X-i suhtes tehtud süüdimõistev kohtuotsus ei saa olla tema suhtes tehtud Euroopa vahistamismääruse täitmata jätmise õiguspäraseks põhjuseks.

22. Nende vastandlike argumentidega silmitsi seistes märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et tal on kahtlusi selles, kuidas tuleb tõlgendada raamotsuse 2002/584 artikli 4 punkti 5, ja selles, kuidas on see raamotsus Madalmaade õigusesse üle võetud.

23. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib seejuures, et raamotsuse 2002/584 artiklis 4 on loetletud Euroopa vahistamismääruse täitmata jätmise vabatahtlikud alused, ent OLWs on sätestatud, et selliste aluste esinemisel tuleb täitmisest keelduda, ning vahistamismäärust täitval õigusasutusel ei ole selles osas mis tahes kaalutusõigust. Lisaks sellele küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas raamotsuse 2002/584 artikli 4 punktis 5 kasutatud mõistele „samad teod“ tuleb anda samasugune tõlgendus nagu see, mille Euroopa Kohus andis raamotsuse artikli 3 punkti 2 puhul, kui esimesena nimetatud säte puudutab kolmandas riigis tehtud lõplikku kohtuotsust, teine aga teises liikmesriigis tehtud lõplikku kohtuotsust. Viimaks küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas selline armuandmismeede nagu see, mida X-i suhtes Iraanis kohaldati, lubab asuda seisukohale, et talle mõistetud karistus on kantud või et seda ei saa raamotsuse 2002/584 artikli 4 punkti 5 tähenduses enam karistuse määranud riigi õiguse alusel täita.

24. Leides, et vastus küsimusele, kas X-i suhtes tehtud Euroopa vahistamismäärust saab täita, sõltub kokkuvõttes raamotsuse 2002/584 artikli 4 punkti 5 tõlgendamisest, otsustas rechtbank Amsterdam (Amsterdami esimese astme kohus, Madalmaad) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse.

IV. Eelotsuse küsimused ja kiirmenetlus Euroopa Kohtus

25. Rechtbank Amsterdam (Amsterdami esimese astme kohus) otsustas 7. detsembri 2020. aasta kohtuotsusega, mis saabus Euroopa Kohtusse samal päeval, esitada Euroopa Kohtule ELTL artikli 267 alusel järgmised eelotsuse küsimused:

- „1. Kas raamotsuse 2002/584 artikli 4 punkti 5 tuleb tõlgendada nii, et kui liikmesriik otsustab selle sätte riigisisesele õigusele üle võtta, peab vahistamismäärust täitval õigusasutusel olema kaalutusõigus küsimuses, kas Euroopa vahistamismääruse täitmisest keelduda või mitte?
2. Kas raamotsuse 2002/584 artikli 4 punktis 5 sisalduvat mõistet „samad teod“ ning selle raamotsuse artikli 3 punktis 2 sisalduvat samasugust mõistet tuleb tõlgendada ühtmoodi, ning kui mitte, siis kuidas tõlgendada seda mõistet esimesena nimetatud sätte tähenduses?
3. Kas raamotsuse 2002/584 artikli 4 punktis 5 sätestatud tingimust, mis puudutab seda, et karistus on „kantud [...] või ei saa seda enam karistuse määranud riigi õiguse alusel täita“, tuleb tõlgendada nii, et see tingimus on täidetud, kui tagaotsitav on samade tegude eest lõplikult süüdi mõistetud ja karistatud vangistusega, mille ta on karistuse määranud riigis osaliselt ära kandnud ja mille ärakandmata osa kandmisest on ta vabastatud selle riigi kohtuvälise asutuse otsusega, mis puudutab üldist armuandmist ka sellistele raskete kuritegude eest karistatutele nagu tagaotsitav ja mis ei põhine mõistlikel karistuspoliitilistel kaalutlustel?“

26. Eelotsusetaotluse esitanud kohus palus kohaldada ka Euroopa Kohtu kodukorra artiklis 107 sätestatud kiirmenetlust.

27. Taotlust põhjendas ta sellega, et esitatud küsimused puudutavad EL toimimise lepingu kolmanda osa V jaotise kohaldamisalasse kuuluva raamotsuse 2002/584 tõlgendamist. Samuti märkis ta, et Saksamaa asutustele üleandmise kohta tehtavat otsust oodates viibib X vahi all. Seega oleks Euroopa Kohtu kiirel vastusel vahetu ja määrav mõju asjaomase isiku kinnipidamise kestusele.

28. Euroopa Kohtu viies koda otsustas 17. detsembril 2020 selle taotluse rahuldada.

29. Kirjalikud seisukohad esitasid prokuratuur, X, Madalmaade ja Saksamaa valitsus ning Euroopa Komisjon. Kõik nad, peale Saksamaa valitsuse, esitasid suulised seisukohad kohtuistungil, mis toimus 3. märtsil 2021.

V. Analüüs

A. Sissejuhatavad märkused

30. Nagu ma käesoleva ettepaneku sissejuhatuses juba märkisin, on raamotsust 2002/584 puudutav kohtupraktika mahukas. Raamistik, milles selle sätteid tõlgendada tuleb, on niisiis teada⁶.

⁶ Vt selle kohta 11. märtsi 2020. aasta kohtuotsus SF (Euroopa vahistamismäärus – vahistamismäärust täitvasse liikmesriiki tagasitoomise tagatis) (C-314/18, EU:C:2020:191, punkt 42).

31. Kõigepealt on oluline rõhutada, et liidu õigus tugineb põhieeldusele, et iga liikmesriik jagab kõikide teiste liikmesriikidega – ja ta ühtlasi tunnustab, et liikmesriigid jagavad ka temaga – teatud hulka ühiseid väärtusi, mille liit rajaneb, nagu on täpsustatud EL lepingu artiklis 2. See eeldus tähendab ja põhjendab liikmesriikidevahelist vastastikust usaldust nende väärtuste tunnustamisel ja seega neid elluviiva liidu õiguse järgimisel⁷.

32. Need kaks põhimõtet – liikmesriikide vastastikuse usalduse põhimõte ning vastastikuse tunnustamise põhimõte – on liidu õiguses seda olulisemad, et need võimaldavad luua ja säilitada sisepiirideta ala. Konkreetsemalt on vastastikuse usalduse põhimõtte kohaselt iga liikmesriik kohustatud eelkõige vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala osas eeldama – välja arvatud juhul, kui esineb erandlikke asjaolusid –, et kõik ülejäänud liikmesriigid järgivad liidu õigust ja eriti liidu õiguses tunnustatud põhiõigusi⁸.

33. Selles kontekstis pidi raamotsus 2002/584 asendama Pariisis 13. detsembril 1957. aastal allkirjastatud väljaandmise Euroopa konventsioonile rajatud mitmepoolse väljaandmissüsteemi lihtsama ja tõhusama õigusasutustevahelise üleandmissüsteemiga süüdimõistetute kriminaalkaristuste täitmiseks või kahtlustatavate suhtes kriminaalmenetluse läbiviimiseks. Olles karistusõiguse valdkonnas esimene kindel meede, millega kohaldatakse vastastikuse tunnustamise põhimõtet, põhineb Euroopa vahistamismääruse mehhanism tingimata – liidu seadusandja enese sõnade kohaselt – suurel liikmesriikidevahelisel usaldusel⁹.

34. Vastastikuse tunnustamise põhimõte, mis on – nagu eelkõige raamotsuse 2002/584 põhjendusest 6 tuleneb – karistusõiguse valdkonnas tehtava õiguslase koostöö „nurgakiviks“, väljendub iseäranis selle raamotsuse artikli 1 lõikes 2. Nimelt tuleneb sellest sättest reegel, et liikmesriigid peavad kõik Euroopa vahistamismäärused täitma vastastikuse tunnustamise põhimõtte alusel ja vastavalt selle raamotsuse sätetele. Vahistamismäärust täitvad õigusasutused võivad põhimõtteliselt sellise vahistamismääruse täitmisest keelduda niisiis vaid raamotsuses 2002/584 ammendavalt loetletud täitmata jätmise aluste esinemisel. Lisaks sellele võib Euroopa vahistamismääruse täitmise seada sõltuvusse üksnes mõnest selle raamotsuse artiklis 5 ammendavalt loetletud tingimusest. Kuivõrd üldreeglik on niisiis Euroopa vahistamismääruse täitmine, tuleb täitmisest keeldumist käsitada erandina, mida tuleb tõlgendada kitsalt¹⁰.

35. Nii on raamotsuses 2002/584 sõnaselgelt sätestatud vahistamismääruse täitmata jätmise kohustuslikud (artikkel 3) ja vabatahtlikud (artiklid 4 ja 4a) alused ning tagatised, mille vahistamismääruse teinud liikmesriik teatavatel juhtudel andma peab (artikkel 5)¹¹.

7 Vt selle kohta 25. juuli 2018. aasta kohtuotsus Minister for Justice and Equality (puudused kohtusüsteemis) (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, punkt 35) ning 11. märtsi 2020. aasta kohtuotsus SF (Euroopa vahistamismäärus – vahistamismäärust täitvasse liikmesriiki tagasitoomise tagatis) (C-314/18, EU:C:2020:191, punkt 35).

8 Vt selle kohta 25. juuli 2018. aasta kohtuotsus Minister for Justice and Equality (puudused kohtusüsteemis) (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, punkt 36) ning 17. detsembri 2020. aasta kohtuotsus Openbaar Ministerie (vahistamismääruse teinud õigusasutuse sõltumatus) (C-354/20 PPU ja C-412/20 PPU, EU:C:2020:1033, punkt 35).

9 Vt raamotsuse 2002/584 põhjendused 6 ja 10. Vt selle kohta ka 5. juuli 2018. aasta kohtuotsus Minister for Justice and Equality (puudused kohtusüsteemis) (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, punktid 39 ja 40) ning 11. märtsi 2020. aasta kohtuotsus SF (Euroopa vahistamismäärus – vahistamismäärust täitvasse liikmesriiki tagasitoomise tagatis) (C-314/18, EU:C:2020:191, punktid 37 ja 38).

10 Vt selle kohta 25. juuli 2018. aasta kohtuotsus Minister for Justice and Equality (puudused kohtusüsteemis) (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, punkt 41); 11. märtsi 2020. aasta kohtuotsus SF (Euroopa vahistamismäärus – vahistamismäärust täitvasse liikmesriiki tagasitoomise tagatis) (C-314/18, EU:C:2020:191, punkt 39) ning 17. detsembri 2020. aasta kohtuotsus Openbaar Ministerie (vahistamismääruse teinud õigusasutuse sõltumatus) (C-354/20 PPU ja C-412/20 PPU, EU:C:2020:1033, punkt 37).

11 25. juuli 2018. aasta kohtuotsus Minister for Justice and Equality (puudused kohtusüsteemis) (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, punkt 42) ning 11. märtsi 2020. aasta kohtuotsus SF (Euroopa vahistamismäärus – vahistamismäärust täitvasse liikmesriiki tagasitoomise tagatis) (C-314/18, EU:C:2020:191, punkt 40).

36. Vastastikuse usalduse ja vastastikuse tunnustamise põhimõtted, millel see raamotsus põhineb, ei saa siiski mingil moel piirata asjaomasele isikule tagatud põhiõigusi¹². Sellest järeldub loogiliselt, et raamotsust 2002/584 tuleb tõlgendada nii, et see tagaks kooskõla nõuetega tagada asjaomaste isikute põhiõigused, pärssimata sealjuures liikmesriikide õiguslase koostöö süsteemi tõhusust, mille üks põhielemente on Euroopa vahistamismäärus, nagu liidu seadusandja on selle ette näinud¹³.

B. Esimene eelotsuse küsimus

37. Esimese küsimusega küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas raamotsuse 2002/584 artikli 4 punkti 5 tuleb tõlgendada nii, et kui liikmesriik otsustab selle sätte riigisisesele õigusesse üle võtta, peab ta vahistamismäärust täitvale õigusasutusele andma kaalutusõiguse otsustamiseks, kas selles sättes nimetatud alusel tuleb Euroopa vahistamismääruse täitmisest keelduda või mitte.

38. Nagu kohtujurist Bot kohtuasjas, milles tehti Euroopa Kohtu 29. juuni 2017. aasta otsus Popławski (C-579/15, EU:C:2017:503), tehtud ettepanekus juba kokku võttis, on vaja kindlaks teha, mida tuleb mõista selle all, et Euroopa vahistamismäärus on „vabatahtlik“. Kas see võimalus on mõeldud liikmesriikidele, kes võivad raamotsust 2002/584 oma riigisisesele õigusesse üle võttes otsustada kehtestada täitmata jätmise vabatahtlikud alused või mitte, või on see vahistamismäärust täitval õigusasutusel, kellel on kaalutusõigus selle üle otsustamisel, kas kasutada neid või mitte, olenevalt iga juhtumi konkreetsetest asjaoludest¹⁴?

39. Seejuures on Euroopa Kohus loomulikult korduvalt kinnitanud, et liikmesriikidel on vabadsus Euroopa vahistamismääruse täitmata jätmise vabatahtlike aluste ülevõtmiseks¹⁵. Hiljem on Euroopa Kohtul siiski olnud võimalus võtta seisukohti erinevate vahistamismääruse täitmata jätmise vabatahtlike aluste kohta. Ning iga kord on ta valinud tõlgenduse, mille kohaselt peab õigusasutusele olema tingimata antud kaalutusõigus¹⁶. Käesoleval juhul on järeldus, millele ma raamotsuse 2002/584 artikli 4 punkti 5 grammatilise, kontekstist lähtuva ja teleoloogilise analüüsi tulemusena jõuan, samasugune.

40. *Esiteks* märgin, et viidates sõnaselgelt kohtuasjas Popławski tehtud kohtujurist Boti ettepaneku (C-579/15, EU:C:2017:116) punktile 30, leidis Euroopa Kohus, et raamotsuse 2002/584 artikli 4 punkti 6 sõnastusest tuleneb, et kui liikmesriik on otsustanud selle sätte oma õigusesse üle võtta, siis peab õigusasutusel siiski olema kaalutusõigus küsimuses, kas Euroopa vahistamismäärust täita või mitte¹⁷.

41. Ent oma ettepaneku kõnealuses punktis ei analüüsinud kohtujurist Bot üksnes raamotsuse 2002/584 artikli 4 punkti 6 teksti. Tema analüüs puudutas ühelt poolt raamotsuse artikli 4 pealkirja ning teiselt poolt selle artikli esimest lõiku, mis sisaldab ühtainust lauset, mis juhatab sisse ühtmoodi kõik punktides 1–7 loetletud täitmata jätmise vabatahtlikud alused.

12 Vt raamotsuse 2002/584 artikli 1 lõige 3. Vt selle kohta ka 10. augusti 2017. aasta kohtuotsus Tupikas (C-270/17 PPU, EU:C:2017:628, punkt 59).

13 Vt selle kohta 10. augusti 2017. aasta kohtuotsus Tupikas (C-270/17 PPU, EU:C:2017:628, punkt 63).

14 Kohtujurist Boti ettepanek kohtuasjas Popławski (C-579/15, EU:C:2017:116, punkt 26).

15 Nii on Euroopa Kohus nimelt otsustanud „[...] raamotsuse 2002/584 artikli 4 punkti 6 oma siseriiklikusse õigusesse ülevõtmisele“ (5. septembri 2012. aasta kohtuotsus Lopes Da Silva Jorge (C-42/11, EU:C:2012:517, punkt 50) (kohtujuristi kursiiv) või ka „[...] kui liikmesriik on otsustanud [raamotsuse 2002/584 artikli 4 punkti 6] oma õigusesse üle võtta“ (29. juuni 2017. aasta kohtuotsus Popławski (C-579/15, EU:C:2017:503, punkt 21)) (kohtujuristi kursiiv). Vt ka 13. detsembri 2018. aasta kohtuotsus Sut (C-514/17, EU:C:2018:1016, punkt 33).

16 Vt eelkõige raamotsuse 2002/584 artikli 4 punkti 6 kohta 29. juuni 2017. aasta kohtuotsus Popławski (C-579/15, EU:C:2017:503, punkt 21); 13. detsembri 2018. aasta kohtuotsus Sut (C-514/17, EU:C:2018:1016, punkt 33) ja 24. juuni 2019. aasta kohtuotsus Popławski (C-573/17, EU:C:2019:530, punktid 86 ja 99), sama raamotsuse artikli 4a kohta vt 24. mai 2016. aasta kohtuotsus Dworzecki (C-108/16 PPU, EU:C:2016:346, punkt 50); 10. augusti 2017. aasta kohtuotsus Tupikas (C-270/17 PPU, EU:C:2017:628, punkt 96) ja 17. detsembri 2020. aasta kohtuotsus Generalstaatsanwaltschaft Hamburg (C-416/20 PPU, EU:C:2020:1042, punkt 51).

17 29. juuni 2017. aasta kohtuotsus Popławski (C-579/15, EU:C:2017:503, punkt 21).

42. Siinkohal on võib-olla kasulik tähelepanu juhtida sellele, et raamotsuse 2002/584 artikli 4 pealkirjas esinev omadussõna „vabatahtlik“ on seotud Euroopa vahistamismääruse „täitmata jätmisega“, mitte aga täitmata jätmise põhjenduseks olla võivate „alustega“. Vabatahtlik on seega just vahistamismääruse täitmisest keeldumine, vastandina selle raamotsuse artiklis 3 sätestatud juhtudele, mil keeldumine on kohustuslik¹⁸. Kuna keelduva otsuse tegemine on vabatahtlik, peegeldab iga selline otsus tingimata selle otsuse tegija tahtlikku valikut ning on seega tema antud hinnangu tulemus.

43. Lisaks sellele ilmneb raamotsuse 2002/584 artikli 4 esimesest lõigust – nagu ka kohtujurist Bot oma ettepaneku osundatud punktis esile tõi –, et võimalus jätta Euroopa vahistamismäärus täitmata on antud otseselt riigisisestele vahistamismäärust täitvatele õigusasutustele. Nimelt seal, kus raamotsuse 2002/584 artikli 3 esimeses lõigus on sätestatud, et vahistamismäärust täitev õigusasutus „kohustub keelduma Euroopa vahistamismääruse täitmisest“¹⁹ selles sättes loetletud juhtudel, on artikli 4 esimeses lõigus märgitud, et see asutus „võib keelduda Euroopa vahistamismääruse täitmisest“²⁰. Nagu Euroopa Kohus juba leidnud on, tuleneb sõna „võib“ kasutamisest, et kui liikmesriik on otsustanud selle sätte oma õigusesse üle võtta, siis peab vahistamismäärust täitval õigusasutusel siiski olema kaalutusõigus küsimuses, kas Euroopa vahistamismääruse täitmisest keelduda või mitte²¹.

44. Teiseks toetab raamotsuse 2002/584 artikli 4 punkti 5 sellist tõlgendust ka seda sätet ümbritsev kontekst. Juhtisin nimelt oma sissejuhatavates märkustes tähelepanu sellele, et Euroopa vahistamismääruse täitmine on üldreeglik ning täitmisest keeldumine erandiks, mida tuleb sellisena tõlgendada kitsalt²². See aga, kui lubada raamotsuse 2002/584 artikli 4 ülevõtmist nii, et vahistamismäärust täitvale õigusasutusele pannakse kohustus selles sättes nimetatud juhtudel Euroopa vahistamismääruse täitmisest keelduda, jätaaks oma automaatsusest tingituna selle asutuse ilma võimalusest võtta arvesse iga konkreetse juhtumi asjaolusid, mis võiksid ajendada teda asuma seisukohale, et üleandmisest keeldumise tingimused ei ole täidetud. Seega, muutes lihtsalt keeldumise võimaluse tõeliseks kohustuseks, muudab seda laadi õigusnorm ka erandi, mida üleandmisest keeldumine endast kujutab, üldreeglik²³.

45. Pealegi ei saa Euroopa Kohus raamotsuse 2002/584 artikli 4 punkti 5 kontekstist lähtuvalt tõlgendamisel tähelepanuta jätta selle raamotsuse artikli 3 punktis 2 käsitletud olukorda. Nimelt on need kaks olukorda ühesugused, ainsa erinevusega selles, et esimene puudutab kolmandas riigis tehtud lõplikku kohtuotsust, samas kui teises peetakse silmas teises liikmesriigis tehtud lõplikku kohtuotsust. Nagu Saksamaa valitsus oma kirjalikes seisukohtades asjasse puutuvalt märkis, siis juhul, kui liikmesriigid saaksid otsustada muuta raamotsuse 2002/584 artikli 4 punktis 5 nimetatud olukorra keeldumise kohustuslikuks aluseks, ei oleks nende kahe sätte eristamisel enam mõtet.

46. Kolmandaks kinnitab õigusasutuste kaalutusõiguse kasuks rääkivat tõlgendust minu meelest ka Euroopa vahistamismääruse loomise eesmärk. Raamotsuse 2002/584 artikli 1 lõike 1 kohaselt on Euroopa vahistamismääruse mehhanismi eesmärk nimelt võimaldada tagaotsitav vahi alla võtta ja üle anda, et – raamotsuse eesmärki silmas pidades – toimepandud kuritegu ei jääks karistamata ja sellise isiku suhtes saaks läbi viia kriminaalmenetluse või talle mõistetud vabadusekaotusliku karistuse saaks täide viia²⁴.

18 Vt selle kohta kohtujurist Boti ettepanek kohtuasjas Popławski (C-579/15, EU:C:2017:116, punkt 30).

19 Kohtujuristi kursiiv.

20 Kohtujuristi kursiiv.

21 Vt selle kohta 13. detsembri 2018. aasta kohtuotsus Sut (C-514/17, EU:C:2018:1016, punkt 33).

22 Vt käesoleva ettepaneku punkt 34 ja 10. joonealuses märkuses esitatud viited.

23 Vt selle kohta seoses raamotsuse 2002/584 artikli 4 punktiga 6 kohtujurist Boti ettepanek kohtuasjas Popławski (C-579/15, EU:C:2017:116, punkt 31).

24 Vt selle kohta 11. märtsi 2020. aasta kohtuotsus SF (Euroopa vahistamismäärus – vahistamismäärust täitvasse liikmesriiki tagasitoomise tagatis) (C-314/18, EU:C:2020:191, punkt 47).

47. Tõlgendades raamotsuse 2002/584 artikli 4 punkti 5 aga nii, et see lubab liikmesriikidel panna õigusasutustele kohustuse Euroopa vahistamismääruse täitmisest igal juhul keelduda, kui tagaotsitava suhtes on samade tegude eest kolmandas riigis tehtud lõplik kohtuotsus (tingimusel, et karistuse mõistmise korral on karistus kantud või täitmisel või seda ei saa enam karistuse määranud riigi õiguse alusel täita) ilma, et neil asutustel oleks mis tahes kaalutusõigust, olgugi et nende kolmandate riikide õigussüsteemid ja menetlus võivad liikmesriikides tuntuist märgatavalt erineda, võib luua tagaotsitava karistamatuse ohu. Sellist tõlgendust ei saaks seetõttu pidada raamotsusega 2002/584 kooskõlas olevaks²⁵.

48. Samamoodi nagu vahistamismäärust täitvad õigusasutused peavad raamotsuse 2002/584 artikli 4a kohaselt saama arvesse võtta kõiki asjaolusid, mis võimaldavad veenduda selles, et Euroopa vahistamismääruses nimetatud isiku üleandmine ei too kaasa tema kaitseõiguste rikkumist, kuna selles sättes on – nagu ka raamotsuse 2002/584 artikli 4 punktis 5 – ette nähtud vabatahtlik täitmata jätmise alus²⁶, peavad pädevad õigusasutused saama arvesse võtta ka kõiki selliseid asjaolusid, mis võimaldavad neil veenduda, et üleandmisest keeldumisega ei kaasne tagaotsitava karistamatust.

49. Raamotsuse 2002/584 artikli 4 punkti 5 kohaldamisel on selline kaalutusõigus seda olulisem, et selle sättega laiendatakse *ne bis in idem*'i põhimõtet kolmandate riikide kohtute tehtud otsustele. Euroopa vahistamismääruse aluseks olevad vastastikuse usalduse põhimõte ja vastastikuse tunnustamise põhimõte, millest lähtutakse liikmesriikidevahelistes suhetes, ei ole aga kolmandatele riikidele automaatselt ülekantavad²⁷. See eripära on teise eelotsuse küsimuse tuumaks, mistõttu käsitlen seda sellele küsimusele vastamise raames.

50. Pärast neid täpsustusi näib mulle eeltoodud põhjendusi silmas pidades, et raamotsuse 2002/584 artikli 4 punkti 5 grammatilisel, kontekstist lähtuval ja teleoloogilisel tõlgendamisel ilmneb, et seda tuleb tõlgendada nii, et kui liikmesriik otsustab selle sätte oma riigisisesele õigusesse üle võtta, peab ta andma vahistamismäärust täitvale õigusasutusele kaalutusõiguse otsustamiseks, kas selles sättes nimetatud alusel tuleb Euroopa vahistamismääruse täitmisest keelduda või mitte.

C. Teine eelotsuse küsimus

51. Teise küsimusega küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt, kas raamotsuse 2002/584 artikli 4 punktis 5 sisalduvat mõistet „samad teod“ tuleb tõlgendada samamoodi nagu samasuguse sõnastusega mõistet, mida on kasutatud selle raamotsuse artikli 3 punktis 2. Juhul, kui see nii ei ole, küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, milline tähendus tuleks sellele anda.

52. Kõigepealt tuleb tõdeda, et nii, nagu raamotsuse 2002/584 artikli 3 punktis 2, ei ole ka selle artikli 4 punktis 5 seoses mõistega „samad teod“ viidatud liikmesriikide õigusele. Liidu õiguse ühetaolise kohaldamise nõude tõttu ei saa lasta liikmesriikide õigusasutustel sisustada seda mõistet riigisisese õiguse alusel. Tegemist on liidu õiguse autonoomse mõistega²⁸.

25 Vt selle kohta, seoses raamotsuse 2002/584 artikli 4 punktiga 6, 29. juuni 2017. aasta kohtuotsus Popławski (C-579/15, EU:C:2017:503, punkt 23). Vt ka kinnituseks selle kohta, et lähtutakse põhimõttest, et tagaotsitava karistamatus oleks raamotsuse 2002/584 taotletava eesmärgiga vastuolus, 24. juuni 2019. aasta kohtuotsus Popławski (C-573/17, EU:C:2019:530, punktid 82 ja 103).

26 Vt selle kohta 10. augusti 2017. aasta kohtuotsus Tupikas (C-270/17 PPU, EU:C:2017:628, punkt 96) ning 17. detsembri 2020. aasta kohtuotsus Generalstaatsanwaltschaft Hamburg (C-416/20 PPU, EU:C:2020:1042, punkt 51). Vt samuti selle kohta, kuidas mõjutab vabatahtliku täitmata jätmise aluseks olev asjaolu õigusasutustele kaalutusõiguse andmise vajalikkust – konkreetsel juhul raamotsuse 2002/584 artikli 4 punkti 6 näitel –, 24. juuni 2019. aasta kohtuotsus Popławski (C-573/17, EU:C:2019:530, punktid 86 ja 99).

27 Vt selle kohta kohtujurist Kokott'i ettepanek kohtuasjas JR (Euroopa vahistamismäärus – süüdimõistetv kohtuotsus, mille on teinud EMÜ lepingu osaliseks olev kolmas riik) (C-488/19, EU:C:2020:738, punkt 34).

28 Vt analoogia alusel seoses raamotsuse 2002/584 artikli 3 punktis 2 sisalduva mõistega „samad teod“ 16. novembri 2010. aasta kohtuotsus Mantello (C-261/09, EU:C:2010:683, punkt 38).

53. Raamotsuse 2002/584 artikli 3 punktis 2 sisalduva mõiste „samad teod“ kohta on Euroopa Kohus leidnud, et seda tuleb sisustada samamoodi nagu 19. juulil 1990 Schengenis (Luksemburg) allkirjastatud konventsiooni, millega rakendatakse 14. juuni 1985. aasta Schengeni lepingut Beneluxi Majandusliidu riikide, Saksamaa Liitvabariigi ja Prantsuse Vabariigi valitsuste vahel nende ühispiiridel kontrolli järkjärgulise kaotamise kohta (edaspidi „Schengeni lepingu rakendamise konventsioon“),²⁹ artiklis 54 sisalduvat mõistet „sama tegu“³⁰. Seega tuleb seda tõlgendada nii, et sellega on mõeldud teo sisulist samasust ja et see hõlmab üksteisega lahutamatu seotud konkreetsete asjaolude kogumit ning seda sõltumata sellest, milline on teo või kaitstava õigushüve õiguslik määratlus³¹.

54. Põhjendamaks seda, et need mõisted on samatähenduslikud, osutas Euroopa Kohus Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikli 54 ning raamotsuse 2002/584 artikli 3 punkti 2 ühisele eesmärgile, milleks on vältida, et isik sama teo eest uuesti vastutusele võetakse või tema üle kohut mõistetakse³². Ma ei näe aga, milline muu eesmärk võiks peituda raamotsuse 2002/584 artikli 4 punkti 5 taga, kuna see säte on, nagu juba eespool märgitud, raamotsuse artikli 3 punktiga 2 väga sarnane, erinedes üksnes samade tegude kohta tehtud varasema kohtuotsuse päritoluriigi poolest.

55. Neil asjaoludel ning pidades silmas seda ühist eesmärki ja Euroopa Kohtu tunnustatud vajadust tagada kooskõla raamotsuse 2002/584 erinevatele sätetele antud tõlgenduste vahel³³, näib mulle, et raamotsuse artikli 4 punktis 5 kasutatud mõistet „samad teod“ tuleb tõlgendada samamoodi nagu selle raamotsuse artikli 3 punktis 2 sisalduvat mõistet.

56. Lisan veel, et kuigi liidu seadusandja ei ole *ne bis in idem*'i põhimõtet raamotsuses 2002/584 otsesõnu nimetanud, ei ole mingisugust kahtlust selles, et raamotsuse 2002/584 artikli 3 punktiga 2 ning artikli 4 punktiga 5 rakendatakse just seda põhimõtet. Selle tõenduseks on ühelt poolt pealkiri, mida kannab Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni peatükk, kus paikneb artikkel 54 – „*Ne bis in idem* põhimõtte rakendamine“ – ning teiselt poolt samasugune tõlgendus, mis on antud Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artiklile 50, kus kõnealune põhimõtte hartas sõnastatud on³⁴.

57. Seega ei ole asi ainult raamotsuse 2002/584 siseses kooskõlas, vaid veel enam liidu õiguse horisontaalse kooskõla tagamises. Kuna tegemist on liidu õiguse aluspõhimõttega, mis on sõnastatud ka harta artiklis 50³⁵ ning mida tõlgendatakse seega ühtmoodi sedavõrd erinevates valdkondades nagu käibemaks³⁶, rahapesuvastane võitlus³⁷ või Euroopa vahistamismäärus, ei saa selle määratlus varieeruda olenevalt asjaomasest õigusaktist ning veel vähem ühe ja sama õigusakti raames. Selline erinevus oleks seda enam vastuoluline või lausa iganenud, et ka Euroopa Inimõiguste Kohus on lõpuks valinud *ne bis in idem*'i põhimõttele tõlgenduse, mis keskendub samasuguste või sisuliselt samade tegude nõudele³⁸.

29 EÜT 2000, L 239, lk 19; ELT eriväljaanne 19/02, lk 9.

30 16. novembri 2010. aasta kohtuotsus Mantello (C-261/09, EU:C:2010:683, punkt 40).

31 16. novembri 2010. aasta kohtuotsus Mantello (C-261/09, EU:C:2010:683, punkt 39).

32 16. novembri 2010. aasta kohtuotsus Mantello (C-261/09, EU:C:2010:683, punkt 40).

33 Vt selle kohta 10. novembri 2016. aasta kohtuotsus Özçelik (C-453/16 PPU, EU:C:2016:860, punkt 33).

34 Vt selle kohta 20. märtsi 2018. aasta kohtuotsus Menci (C-524/15, EU:C:2018:197, punktid 25, 34 ja 35). Võib ka märkida, et selle kohtuotsuse punktis 35 on Euroopa Kohus viidanud nimelt 16. novembri 2010. aasta kohtuotsuse Mantello (C-261/09, EU:C:2010:683) punktidele 39 ja 40, mis puudutavad raamotsuse 2002/584 artikli 3 punkti 2 tõlgendamist.

35 25. veebruari 2021. aasta kohtuotsus Slovak Telekom (C-857/19, EU:C:2021:139, punkt 39).

36 Vt näiteks 20. märtsi 2018. aasta kohtuotsus Menci (C-524/15, EU:C:2018:197).

37 Vt minu ettepanek kohtuasjas LG ja MH (omaenda kuritegeliku raha pesu) (C-790/19, EU:C:2021:15, punktid 50 ja 51).

38 Vt selle kohta EIK 10. veebruari 2009. aasta kohtuotsus Zolotoukhine vs. Venemaa, CE:ECHR:2009:0210JUD001493903, punktid 78–82, ning hilisema kohaldamise kohta EIK 19. detsembri 2017. aasta kohtuotsus Ramda vs. Prantsusmaa, CE:ECHR:2017:1219JUD007847711.

58. On tõsi, et teiste rahvusvahelise õiguse aktide eeskujul³⁹ näeb Strasbourgis 22. novembril 1984 allkirjastatud Euroopa inimõiguste ja põhiwabanduste kaitse konventsiooni protokollil nr 7 artikkel 4 *ne bis in idem*'i põhimõtte kohaldamise ette üksnes ühes ja samas riigis tehtavate kohtuotsuste suhtes⁴⁰. Samamoodi on harta artiklis 50 täpsustatud, et kedagi ei tohi uuesti kohtu alla anda ega karistada kuriteo eest, milles ta on „liidu territooriumil“ [...] õigeks või süüdi mõistetud. *Ne bis in idem*'i põhimõtte selline piiratud riikideüleline kohaldamine on liidu õiguskorras selgitatav vastastikuse usalduse põhimõttega, mille kohaselt on iga liikmesriik kohustatud eeldama – välja arvatud erandlikel asjaoludel –, et kõik ülejäänud liikmesriigid järgivad liidu õigust ja eriti liidu õiguses tunnustatud põhiõigusi⁴¹. Tähelepanuta ei saa jätta ka seda, et Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni kontekstis on Euroopa Kohus rõhutanud, et selle konventsiooni artiklis 54 kajastatud *ne bis in idem*'i põhimõte on tingimata seotud liikmesriikidevahelise vastastikuse usaldusega üksteise karistusõiguse süsteemide suhtes⁴².

59. Ühestki rahvusvahelise avaliku õiguse põhimõttest ei tulene küll *ne bis in idem*'i põhimõtte riikideülese kohaldamise kohustust⁴³, ent mulle teadaolevalt ei ole ka ühtki normi, mis seda keelaks⁴⁴. Tuleb tõdeda, et olles otsustanud lugeda kolmandas riigis tehtud kohtuotsused üheks Euroopa vahistamismääruse täitmisest keeldumise aluseks samasuguses sõnastuses, nagu on kasutatud raamotsuse 2002/584 artikli 3 punktis 2, on liidu seadusandja selle valiku teinud.

60. Sellegipoolest ei tohi unustada, et raamotsuse 2002/584 artikli 4 punkti 5 tuleb tõlgendada, lähtudes raamotsuse artikli 1 lõikest 3, kust tuleneb kohustus austada Euroopa vahistamismääruse mehhanismi rakendamisel täielikult põhiõigusi ja õiguse üldpõhimõtteid, mis on kirja pandud EL lepingu artiklis 6. Seega ei või *ne bis in idem*'i põhimõtte riikideüleline rakendamine mingil moel piirata asjaomasele isikule tagatud põhiõigusi⁴⁵.

61. Nende kahe sätte koostoimest tuleneb niisiis, et juhul kui vahistamismäärust täitev õigusasutus peab kolmanda riigi kohtu tehtud lõplikku kohtuotsust arvesse võtma, on selle tingimuseks see, et vastav kohtuotsus on tehtud sellise menetluse tulemusena, mis vastab eelkõige liikmesriikides tunnustatud õiglase kohtumenetluse standarditele, mille puhul on võimalik tagada kõigi menetlusosaliste õigused⁴⁶.

62. Asjaoluga, et raamotsuse 2002/584 artikli 4 punktis 5 on sätestatud täitmisest keeldumise vabatahtlik alus, samas kui selle raamotsuse artikli 3 punktis 2 on ette nähtud täitmisest keeldumise kohustuslik alus, kaasneb veel kaks tagajärge, mis on samuti tagatisteks, mis võimaldavad leevendada vastastikuse usalduse puudumist kolmandate riikide suhtes.

39 Vt ÜRO peaassamblee poolt 16. detsembril 1966. aastal vastu võetud ja 23. märtsil 1976. aastal jõustunud kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti artikli 14 lõige 7.

40 Vt selle kohta Rafaraci, T., „The principle of *non bis in idem* in the jurisprudence of the European Court of Justice“, *Le contrôle juridictionnel dans l'espace pénal européen*, Éditions de l'Université de Bruxelles, Bruxelles, 2009, lk 93–110, eelkõige lk 93.

41 Vt käesoleva ettepaneku punkt 32 ja 8. joonealuses märkuses esitatud viited.

42 Vt sellega seoses 11. veebruari 2003. aasta kohtuotsus Gözütok ja Brügge (C-187/01 ja C-385/01, EU:C:2003:87, punkt 33) ning 9. märtsi 2006. aasta kohtuotsus Van Esbroeck (C-436/04, EU:C:2006:165, punkt 30).

43 Vt selle kohta 29. juuni 2006. aasta kohtuotsus Showa Denko vs. komisjon (C-289/04 P, EU:C:2006:431, punkt 58).

44 Vt selle kohta Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikkel 58, kus on sätestatud, et selle konventsiooni sättes „ei piira laiemate siseriiklike normide kohaldamist *ne bis in idem* põhimõtte kehtivuse suhtes välismaal tehtud kohtulahendite puhul“.

45 Vt analoogia alusel 10. augusti 2017. aasta kohtuotsus Tupikas (C-270/17 PPU, EU:C:2017:628, punktid 59 ja 63).

46 Sellega seoses näib X-i kirjalikest ja suulistest seisukohtadest, et Iraanis tema karistamisega päädinud kriminaalmenetlus ei olnud näilik menetlus. X-i poolt kirjeldatud kinnipidamistingimusi arvesse võttes näib ka mõistetud karistus olevat arvestatava raskusega. Juhul, kui eelotsusetaotluse esitanud kohus jõuab järeldusele, et Euroopa vahistamismäärus tuleb täita, võtavad neid asjaolusid kahtlemata arvesse ka Saksamaa kohtud.

63. Ühelt poolt on igal liikmesriigil kindlasti õigus otsustada, kas ta soovib raamotsuse 2002/584 artikli 4 punkti 5 üle võtta ning laiendada *ne bis in idem*'i põhimõtte kohaldamist ka liiduväliste riikideüleste olukordade suhtes⁴⁷. Teiselt poolt peab, nagu ma juba eelotsusetaotluse esitanud kohtu esitatud esimest eelotsuse küsimust analüüsides näitasin, raamotsuse 2002/584 artikli 4 punktis 5 sätestatud erandi kohaldamine igal konkreetsel juhul jääma vahistamismäärust täitva õigusasutuse hinnata.

64. Seega peab pädev õigusasutus lisaks sellele, kas kolmandas riigis läbi viidud menetlus oli õiglane, kindlaks tegema ka selle, kas kõnealused teod sisuliselt moodustavad ajaliselt, ruumiliselt ja esemeliselt lahutamatu seotud tegude kogumi⁴⁸.

65. Hinnangu andmisel võtab õigusasutus viimaks arvesse raamotsuse 2002/584 eesmärki, milleks on see, et toimepandud kuritegu ei jääks karistamata ning et tagaotsitava suhtes saaks läbi viia kriminaalmenetluse või talle mõistetud vabadusekaotusliku karistuse saaks täide viia⁴⁹. Nimelt tuleb, nagu ma juba näitasin, raamotsust 2002/584 tõlgendada nii, et see tagaks kooskõla asjaomaste isikute põhiõiguste – sealhulgas *ne bis in idem*'i põhimõtte – järgimise nõudega, pärssimata sealjuures liikmesriikide õiguslase koostöö süsteemi tõhusust, mille üks põhielemente on Euroopa vahistamismäärus⁵⁰.

66. Eeltoodud kaalutlusi silmas pidades olen seisukohal, et raamotsuse 2002/584 artikli 4 punktis 5 sisalduvat mõistet „samad teod“ tuleb tõlgendada samamoodi nagu kõnealuse raamotsuse artikli 3 punktis 2 kasutatud mõistet. Seega tuleb seda mõistet tõlgendada nii, et sellega on mõeldud üksnes teo sisulist samasust ja et see hõlmab üksteisega lahutamatu seotud konkreetsete asjaolude kogumit ning seda sõltumata sellest, milline on teo või kaitstava õigushüve õiguslik määratlus.

D. Kolmas eelotsuse küsimus

67. Kolmanda eelotsuse küsimusega küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt, kas raamotsuse 2002/584 artikli 4 punktis 5 sätestatud tingimust, mis puudutab karistuse täitmist, tuleb tõlgendada nii, et see tingimus on täidetud, kui tagaotsitav on samade tegude eest lõplikult süüdi mõistetud ja teda on karistatud vangistusega, mis on karistuse määranud riigis osaliselt täidetud ja mille ärakandmata osa kandmisest on ta vabastatud selle riigi kohtuvälise asutuse otsusega, mis puudutab üldist armuandmist ka raskete kuritegude eest karistatutele ja mis ei põhine mõistlikel karistuspoliitilistel kaalutlustel.

68. Sellele tingimusele omistatav tähendus on oluline, kuna see võib saada takistuseks Euroopa vahistamismääruse täitmisest keeldumisel. Nimelt, kui karistus ei ole raamotsuse 2002/584 artikli 4 punkti 5 tähenduses täidetud, tuleb selle sätte kohaselt lähtuda üldreeglit ehk asjaomane isik üle anda.

47 Vt käesoleva ettepaneku punkt 39 ja 15. joonealuses märkuses esitatud viited.

48 Vt selle kohta 9. märtsi 2006. aasta kohtuotsus Van Esbroeck (C-436/04, EU:C:2006:165, punkt 38) ning 18. juuli 2007. aasta kohtuotsus Kraaijenbrink (C-367/05, EU:C:2007:444, punkt 27).

49 Vt selle kohta 11. märtsi 2020. aasta kohtuotsus SF (Euroopa vahistamismäärus – vahistamismäärust täitvasse liikmesriiki tagasitoomise tagatis) (C-314/18, EU:C:2020:191, punkt 47).

50 Vt selle kohta 10. augusti 2017. aasta kohtuotsus Tupikas (C-270/17 PPU, EU:C:2017:628, punkt 63).

69. Täpsustan kõigepealt, et mõistan armuandmisena sellist õiguslikku nähtust, nagu on kirjeldanud eelotsusetaotluse esitanud kohus ehk kohtuvälise asutuse poolt kõigi raskete kuritegude eest karistatud isikute suhtes võetud meedet, mis ei põhine objektiivsetel karistuspoliitilistel kaalutlustel. Probleemi selline neutraalne ja üldine määratlus näib mulle iseäranis asjakohane, pidades silmas olemasolevate armuandmismeetmete paljusust⁵¹ ja mitmekesisust nende määratlemisel liikmesriikide õiguslikes traditsioonides⁵².

70. Selliselt määratletud analüüsiraamistikus tuleb tähele panna, et see täitmise tingimus on ühtmoodi sõnastatud raamotsuse 2002/584 artikli 3 punktis 2 ja artikli 4 punktis 5, ent ka Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artiklis 54. Viimase osas on Euroopa Kohus aga täpsustanud, et täitmise tingimus on täidetud, kui tuvastatakse, et sama isiku vastu sama teo eest, millega seoses see isik esimeses konventsiooniosalises riigis süüdi mõisteti, ei ole teise kriminaalmenetluse algatamise hetkel *esimese riigi seaduste kohaselt* selles riigis määratud karistust enam võimalik täitmisele pöörata⁵³.

71. Raamotsuse 2002/584 artikli 4 punkti 5 tõlgendamisel ei saa siiski piirduda üksnes selle Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikli 54 sõnastusest lähtuva tõdemusega ega jätta nii tähelepanuta seda raamotsuse sätet ümbritsev kontekst ja liidu seadusandja taotletud eesmärgid. Kuigi „õigusnormi sõnastus [on] alati igasuguse tõlgenduse lähtepunkt ning samas ka piir“,⁵⁴ on teised tõlgendusmeetodid vabatahtlikud ainult juhul, kui asjaomane õigusnorm on täiesti selge ja üheselt mõistetav⁵⁵. Käsitlitava juhul tuleb aga tõdeda, et kõnealuse artikli sõnastus üksi ei võimalda selle täitmise tingimuse kohaldamisala kindlaks määrata.

72. Mis puudutab kõigepealt raamotsuse 2002/584 artikli 4 punkti 5 ümbritsevat konteksti, siis ilmneb selle raamotsuse artikli 3 punktist 1 kahtlusest, et liidu seadusandja on Euroopa vahistamismääruse kohaldamisel arvestanud armuandmismeetmete võtmise võimalusega.

73. Selle sätte kohaselt kohustub vahistamismäärust täitev õigusasutus keelduma Euroopa vahistamismääruse täitmisest, kui vahistamismääruse aluseks oleva süüteo puhul on vahistamismäärust täitvas liikmesriigis antud amnestia ning kui see riik oli pädev uurima süütegu riigisisese kriminaalõiguse alusel. Liidu seadusandja on ette näinud, et see puudutab siiski vaid vahistamismäärust täitvas liikmesriigis antud amnestiat ning üksnes täitmata jätmise kohustusliku alusena. Seega ei saa raamotsuse 2002/584 artikli 4 punkti 5 tõlgendada nii, et selle kohaselt on üldise armuandmismeetme arvesse võtmine lubatav, kuna Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikast tuleneb, et Euroopa vahistamismääruse täitmata jätmise alused on raamotsuses 2002/584 ammendavalt sätestatud⁵⁶ ning täitmisest keeldumist käsitatakse erandina, mida tuleb tõlgendada kitsalt⁵⁷.

51 Kohe tulevad pähe seaduse alusel antav amnestia ja karistatu palvel toimuv armuandmine. Mõned loevad sinna hulka ka karistuse aegumise ja karistuse kandmisest tingimusliku vabastamise, ent need pole siiski ainsad mõeldavad meetmed (vt selle kohta Mathieu, B., ja Verpeaux, M., „Conclusions comparatives“, Ruiz Fabri, H., Della Morte, G., Lambert Abdelgawad, E., Martin-Chenut, K., *La clémence saisie par le droit. Amnistie, prescription et grâce en droit international et comparé*, Société de législation comparée, coll. de l'UMR de droit comparé de Paris, vol. 14, Paris, 2007, lk 311–318).

52 Seda kas või põhjusel, et eristatakse ühelt poolt täidesaatva riigivõimu poolset armuandmist kitsas tähenduses (*executive clemency*), mis kuulub täitevvõimu pädevusse, ja teiselt poolt amnestiat – mis on seadusandlik otsus (selle kohta *commom law* süsteemis, Pascoe, D. ja Manikis, M., „Making sense of the victim's role in clemency decision making“, *International Review of Victimology*, vol. 26(1), 2020, lk 3–28, eelkõige lk 4 ja 5 ning lk 8 ja 9). Vt ka, veendumaks ühtse definitsiooni puudumises, mõistete „armuandmine“ „amnestia“ ja „aegumine“ ümber toimuvaid diskussioone, „Les institutions de clémence, regards de droit comparé“, Ruiz Fabri, H., Della Morte, G., Lambert Abdelgawad, E., Martin-Chenut, K., *La clémence saisie par le droit, op. cit.*, lk 275–309).

53 11. detsembri 2008. aasta kohtuotsus Bourquain (C-297/07, EU:C:2008:708, punkt 48).

54 Kohtujurist Trstenjaki ettepanek kohtuasjas Agrana Zucker (C-33/08, EU:C:2009:99, punkt 37).

55 Vt selle kohta kohtujurist Watheleti ettepanek kohtuasjas Prantsusmaa vs. parlament (eelarvepädevuse kasutamine) (C-73/17, EU:C:2018:386, punkt 25).

56 Vt selle kohta kohtuotsused, millele on viidatud käesoleva ettepaneku 11. joonealuses märkuses.

57 Vt selle kohta kohtuotsused, millele on viidatud käesoleva ettepaneku 10. joonealuses märkuses.

74. Vaadates järgnevalt liidu seadusandja taotletud eesmärke, võib ehk tähelepanu juhtida sellele, et Euroopa vahistamismääruse mehhanism on esimene konkreetne meede, millega kohaldatakse vastastikuse tunnustamise põhimõtet karistusõiguse valdkonnas. Raamotsuse 2002/584 eesmärk on nii asendada varasem mitmepoolne väljaandmissüsteem lihtsama ja tõhusama õigusasutustevahelise üleandmissüsteemiga⁵⁸. Tegemist on seega väljaandmise „kohtu pädevusse andmisega“: kui väljaandmise otsustas täidesaatev riigivõim, siis Euroopa vahistamismäärus on kohtuotsus⁵⁹.

75. Sel põhjusel loodi raamotsusega 2002/584 liikmesriikide õigusasutuste vaheline koostöömehhanism⁶⁰, kusjuures selle raamotsuse kontekstis tuleb nende õigusasutustena mõista asutusi, mis osalevad – sõltumatuna⁶¹ – kriminaalasjades õigusemõistmises⁶².

76. Ühelt poolt on eelotsusetaotluse esitanud kohtu kirjeldatud tunnustele vastava armuandmismeetme võtnud aga kohtuväline asutus ja teiselt poolt ei seondu see mitte kuidagi karistuspoliitikaga. Seetõttu näib, et raamotsuse 2002/584 artikli 4 punkti 5 kohaldamisel läheks sellise meetme arvesse võtmine vastuollu filosoofiaga, millest lähtub süsteem, kus Euroopa vahistamismäärus on kriminaalasjades õigusemõistmise instrument ning mille toimimises on keskne koht omistatud liikmesriikide kohtuasutustele.

77. Pealegi ei oleks selline tõlgendus kooskõlas *ne bis in idem*'i põhimõttega, kuivõrd see põhimõte rajaneb vastastikuse usalduse loogikal ning viimati nimetatust saab lähtuda ainult seaduse kohaldamise raames kohtutes⁶³. Nimelt saavad kohtuasutused kõige paremini leida konkreetse üksikjuhtumit puudutava analüüsi tulemusena tasakaalu asjaomaste isikute põhiõiguste ning liikmesriikidevahelise õigusalase koostöö süsteemi tõhususe vahel.

78. Eeltoodud kaalutlusi silmas pidades tuleb raamotsuse 2002/584 artikli 4 punktis 5 sätestatud täitmise tingimust minu meelest tõlgendada nii, et see ei hõlma karistuse kandmisest vabastamist lõpliku süüdimõistva kohtuotsuse teinud kolmanda riigi kohtuvälise asutuse otsusega, mis puudutab üldist armuandmist ka raskete kuritegude eest karistatutele ja mis ei põhine objektiivsetel karistuspoliitilistel kaalutlustel.

VI. Ettepanek

79. Eeltoodud kaalutlusi silmas pidades teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata rechtbank Amsterdami (Amsterdami esimese astme kohus, Madalmaad) eelotsuse küsimustele järgmiselt:

1. Nõukogu 13. juuni 2002. aasta raamotsuse 2002/584/JSK Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta, mida on muudetud nõukogu 26. veebruari 2009. aasta raamotsusega 2009/299/JSK, artikli 4 punkti 5 tuleb tõlgendada nii, et kui liikmesriik otsustab selle sätte oma riigisisesele õigusesse üle võtta, peab ta andma vahistamismäärust täitvale õigusasutusele kaalutusõiguse otsustamiseks, kas selles sättes nimetatud alusel tuleb Euroopa vahistamismääruse täitmisest keelduda või mitte.

58 Vt käesoleva ettepaneku punkt 33.

59 Vt selle kohta Jegouzo, I., „Le mandat d'arrêt européen, acte de naissance de l'Europe judiciaire pénale“, Cartier, M.-E., *Le mandat d'arrêt européen*, Bruylant, Bruxelles, 2005, lk 33–45, eriti lk 42; Bot, S., *Le mandat d'arrêt européen*, Larcier, nr 215, Bruxelles, 2009.

60 Vt selle kohta 24. juuni 2019. aasta kohtuotsus Popławski (C-573/17, EU:C:2019:530, punkt 96).

61 Vt selle kohta 17. detsembri 2020. aasta kohtuotsus Openbaar Ministerie (vahistamismääruse teinud õigusasutuse sõltumatus) (C-354/20 PPU ja C-412/20 PPU, EU:C:2020:1033, punkt 38).

62 Vt selle kohta 10. novembri 2016. aasta kohtuotsus Özçelik (C-453/16 PPU, EU:C:2016:860, punkt 32).

63 Vt selle kohta kohtujurist Ruiz-Jarabo Colomeri ettepanek kohtuasjas Bourquain (C-297/07, EU:C:2008:206, punkt 83).

2. Raamotsuse 2002/584, mida on muudetud raamotsusega 2009/299, artikli 4 punktis 5 sisalduvat mõistet „samad teod“ tuleb tõlgendada samamoodi nagu kõnealuse raamotsuse artikli 3 punktis 2 kasutatud mõistet. Selle mõistega peetakse silmas üksnes tegude sisulist samasust. See hõlmab üksteisega lahutamatult seotud konkreetsete asjaolude kogumit, sõltumata sellest, milline on teo või kaitstava õigushüve õiguslik määratlus.
3. Raamotsuse 2002/584, mida on muudetud raamotsusega 2009/299, artikli 4 punktis 5 sätestatud täitmise tingimust tuleb tõlgendada nii, et see ei hõlma karistuse kandmisest vabastamist lõpliku süüdimõistva kohtuotsuse teinud kolmanda riigi kohtuvälise asutuse otsusega, mis puudutab üldist armuandmist ka raskete kuritegude eest karistatutele ja mis ei põhine objektiivsetel karistuspoliitilistel kaalutlustel.